

„A hangsúly nem az *egyedül*ön, hanem az *együtt*ön van”

Beszélgetés a kolozsvári Waldorf Iskola pedagógusaival

Évnyitó

Kolozsváron huszonhét éve létesült az első Waldorf óvodai csoport, az iskola pedig negyedszázaddal ezelőtt fogadta az első kisdíákat. A gyermek testi, lelki és szellemi fejlődését harmonikus egységben kezeli – a szív, a kéz és a fej iskolájának is nevezett – pedagógiára alapozott intézménynek és az azon belül működő magyar tagozatnak tehát immár saját történelme van. Sőt, a következő tanévtől talán új fejezetet is kap ez a történelem.

Staharoczky Verával, Bolla

Emesével és László Áronnal múltról, jelenről és jövőbeni tervekről ültünk le beszélgetni.

Ozsváth Judit: Hogyan mutatnátok ma be a kolozsvári Waldorf Iskola magyar tagozatát?

László Áron: Tagozatunk jelenleg három óvodás csoportból és – előkészítőtől nyolcadikig – nyolc osztályból áll. Az óvodai csoportok közül kettő az iskolával közös Hajnal negyedi épületben működik, egy pedig a régi, Anatole France utcai óvodában. Ez hozzávetőleg 170 gyermeket és 110 családot jelent. Az óvoda 1990-ben alakult egyszerre és közösen a román tagozattal, majd 1992-ben ugyanígy az iskola is. A túl gyors növekedés (2000-ben líceumi tagozatot indítottunk) visszaütött, a kétezres évek első fele mély hullámvölgyet jelentett az iskola történetében, és vele együtt a magyar tagozat életében is. A diáklétszám csökkenését, a tanári és a szülői közösségeken belüli konfliktusokat hozta, miközben nagyon nehéz tárgyi/infrastrukturális körülmények közé kerültünk. Közben a líceumi tagozat is megszűnt. Ebből a hullámvölgyből az új, Hajnal negyedi iskolaközpont felépülésével sikerült kilábalni, és 2009 óta, amióta az új székhelyünkre költöztünk, újra folyamatosan, évről-évre gyarapodunk.

Tanári közösségünk többségében 30–45 év közötti pedagógusokból áll: páran „veteránok”, akik már 10–15 éve nálunk tanítanak, de legtöbbször az elmúlt évek során csat-

lakoztak hozzánk, miután belaktuk az új iskolaépületünket, és évente új osztályokat indítottunk. Az állami pedagógusi képzés mellett mindnyájan Waldorf-képzést vagy továbbképzést végeztek, illetve végeznek.

O. J.: Az
többé-kevésbé
közismert, hogy

Közös évszakünnep

a Waldorf-pedagógia a nevelést művészetnek tekinti, a tanulási folyamatot pedig a szabadság eszközének, amellyel önmagához vezetheti el a gyermeket, hogy felnőttként majd képessé váljon saját útjának felismerésére és követésére. Iskolátokat közelebről is ismerve ezt igazoltnak látom, de nyilván vannak sajátos céljaitok is...

L. Á.: Szeretnénk karakteres, saját identitását megtaláló színfoltta válni Kolozsvar magyar oktatási palettáján, és ezáltal biztos ponttá, reális alternatívává mindazon családok számára, akik másféle óvodát-iskolát keresnek gyermekeik számára. Tisztában vagyunk a kolozsvari demográfiai helyzettel és az általában jellemző iskolaválasztási preferenciákkal, ezért a célunk egy *méretében, létszámában kisebb, de – hangulatában, mód-szereiben, szemléletében – egészségesebb, élőbb, gyermekre hangoltabb* óvoda-iskola működtetése. Valamiféle szigetféleség, étellel teli – de nem elszigetelt! – oázis szeretnénk lenni, ahol otthonra lelnek mindazok a szülők, gyermekek és pedagógusok, akik valami mást keresnek, mint amit a megszokott iskola nyújt. Nem a máshonnan menekülők menedéke szeretnénk lenni, hanem – lehetőleg – a kezdettől fogva mást keresők (néha kétségbeesetten mást keresők) *szabadon választott otthona*. A felső tagozat (líceum) elindításával pedig hosszabb távon regionális kitekintésben is gondolkodunk: Erdély egyedüli magyar nyelvű alternatív pedagógiájú középiskolájaként lehet, hogy más városból is jönének hozzánk diákok. Elsősorban onnan, ahol VIII. osztályig lesz Waldorf-oktatás: Marosvásárhelyről, Sepsiszentgyörgyről, Csíkszeredából.

Mindezekkel a célokkal együtt jár egy radikális és egyre szorongatóbb kérdés megválaszolása is: elképzelhető-e egy *valódi* alternatív iskola működtetése állami keretek között? Az őszinte, jövőt kijelölő válaszadást immár nem spórolhatjuk el.

Mihály napi kenyérdagasztás

O. J.: Milyen események váltják egymást nálatok egy tanév során?

Bolla Emese: A Waldorf iskolákban a tanév során egymást követő események a természet változásaihoz, az ünnepekörökhöz kapcsolódnak. Kivülálló számára igen érdekes jelenség lehet az, hogy nálunk „mindig ün-

nep van”. Ezeknek az ünnepeknek igen nagy a megtartó ereje: a gyerekek számára biztonságot, fogódzót jelentenek a minden évben ismétlődő, gyönyörű szép rituálékkal egybekötött pillanatok. Ugyanakkor az ünnepek sora, változása szorosan igazodik a természet változásaihoz, a kozmikus körforgáshoz. Így, a tanév elején a Szent Mihály nap kicsattanó öröme, fénye, ereje szép lassan csendesedik, fakul, hogy novemberben, az egyre fogyó fényben, ködben, Márton napján lámpásokkal, egymásra figyelve „melegedjünk”. Ezt követően adventben egészen befelé fordulva, elcsendesedve, önmagunkban keresgélve leljük meg a fényt, meleget, amit majd a karácsonykor a földre érkező szeretet testesít meg. (Itt feltétlenül szólnom kell az adventi kert sötét, befele csavarodó spiráljáról, amely aztán fényárban úszva ragyogja be a sötétséget. Számomra ez az egyik legszebb és legmeghatóbb ünnep az év során: az elcsendesedést, megpihenést, befelé figyélést jelképezi.)

A második félvé ünnepi – vízkereszt, a három királyok ünnepe, a farsangi mulatozás, a húsvét, a pünkösd – szép lassan szoktatják szívünket a növekedő fényhez, hogy majd a tanévet Szent Iván napjával zárjuk, ismét kicsattanóan, fényben, melegben fűrödve, kihívásokra éhes, szárnyaló szabadsággal.

Ezeket az ünnepeket minden évben megtartjuk, vannak olyanok, amelyeket közösen (Szent Mihály nap, Szent Iván nap), és vannak olyanok, amelyeket az osztály a saját csendességében tölti el (adventi kert, betlehemesek). A gyerekek életkori sajátosságainak megfelelően meséket mondunk az adott ünnepekkel kapcsolatosan, dalokat tanulunk, „megfürdetjük” őket az ünnepek hangulatában. Ez mind erősíti a személyiségüket, edzi az akarataikat, élesíti a gondolkodásukat, hogy akkor, amikor majd felnőttként, egyedül kell szembenézniük az adódó nehézségekkel, jusson eszükbe Szent Mihály bátorsága,

Márton alázatossága, Jézus önfeláldozása... Érezzék azt, hogy ők is képesek helytállni, képesek csodákat művelni akkor, amikor senki sem hisz már a csodákban.

Az ünnepek mellett karácsonykor és év végén úgynevezett drámahetet tartunk, amikor minden osztály egy kis betlehemessel, illetve színdarabbal készül. Nagyon szép szokás az az iskolánkban, hogy gyakran megnézzük egymást, együtt örülünk egy-egy sikernek. Ezeknek az alkalmaknak nagyon erős közösségformáló hatása van, hiszen hogyan haragudhatsz az órádon rendetlenkedő nyakigláb kamaszra, ha láttad, milyen szépen, magabiztosan, zengő hangon énekelte Papagénót a Varázsfuvolában?!...

Télen sítáborba (a legkisebbekkel szánkótáborba) megyünk, tátott szájjal nézzük, hogy egy hét után hogyan suhannak a lejtőn azok, akik a hét elején még a pálya tetején csetlő-botló kezdőknek számítottak. (Soha nem hittem volna, hogy egy hét szízés alatt ilyen eredményeket lehet elérni!) Júniusban pedig nyári táborral zárul az év, a kicsiknek szaladgálósan, pancsolósan, a nagyoknak kihívásokkal (magashegyi túrákkal, barlangászással, sziklamászással) tarkítva, de mindenképpen szabadságszagúan.

Így telnek, lépegetnek, suhannak, cammognak, ballagnak, futnak, vánszorognak, szállnak, banadukolnak a napok az iskolánkban egy év során.... S noha nagyon szeretem az ünnepeket, mégis úgy érzem, itt a végén csak ki kell mondanom, hogy nem az ünnepek a legfontosabbak. Nem az ünnepek miatt jó a mi iskolánkba járni, nem miattuk lesznek magabiztos, szabad felnőttek a gyerekeinkből (belőlünk...), hanem a mindennapok emberségessége, barátságos, megértő hangulata miatt.

O. J.: A Hajnal negyedi épület már külsejével is a másságot hirdeti, az iskolába lépve pedig még nyilvánvalóbbá válik, hogy ezen a helyen tényleg másként gondolkodnak az oktatási folyamatról és annak főszereplőjéről, a gyerekekről. Hogyan telik egy nap az iskolákban?

B. E.: „Hogy ne másokkal definiáljuk magunkat és főként ne mások ellenében”

– szeretem ezt az Esterházy Péter gondolatot, ide is találónak érzem. Annak idején a Himalája hegymászói döbbenet tapasztalták, hogy a serpák adott időközök után megállnak és leülnek. Amikor megkérdezték, miért teszik ezt, noha nem fáradtak, a válasz igen egyszerűen hangzott: „Hogy utolérjen bennünket a lelkünk.” Számomra ebben a világban ezt a legnehezebb elfogadni, megérteni, alkalmazkodni hozzá: hogy nincs idő arra, hogy a lelkünk utolérjen. Szeretem azt hinni, hogy iskolánkban sokkal emberségebb, „életszagúbb” a nap folyása, mert tudatosan figyelünk erre.

A főoktatás alapozza meg a napunkat, gyerekekét, tanárokat egyaránt. Noha a nap két óra intenzív tanulással indul, a főoktatás szerkezete olyan, hogy ebben mindig van idő a „belégzésre” (tanulás, figyelem, munka) és a „kilégzésre” is (játék, lazítás, csoportkohézió). A reggel fohással indul, majd ezt követi a jól ismert beszélgető kör, ahol mindenki „kipakolhatja” azt, ami a szívét nyomja. A gyerekek rajonganak ezért a pillanatért: a kicsik még egymás szavába vágva, terjengősen, a nagyobbak már fegyelmezetten, sorukra várva, tömörítve mesélnek örömeikről, bánatokról, kacagásról, búról... – életről. Ezután következik a tanulás maga, ám a főoktatás hármastagoltsága más-más célt szolgál. Minden nap a ritmikus résszel kezdődik. Ez az a tér, idő, amikor a társaság felébred, összerázódik, ráhangolódik a témára, a tanulásra, egymásra. Lehet itt közösségformá-

ló vagy didaktikai játék, lehet verstanulás, éneklés, furulyázás, szorzótábla, fejszámolás, bármi, ami a témának, időszaknak megfelel. A lényeg a mozgáson van: mozgással tanulni, mozgáson keresztül, játszva, szinte észrevétlenül, az egész testet, személyiséget megszólítva. Így a szorzótábla nem lesz nehéz teher, hiszen ugrani lehet rá, babzsákozni, ugrókötelezni, addig, amíg nem csak a fejcskékben szilárdul meg a tudás, hanem lemegey egészen a kisujjakba. A tanulási részben kerül sor a tananyag feldolgozására, a füzetmunkára. Életkor függvényében ez az időszak lehet rövid (kicsiknél fél óra – náluk a főoktatás nagy részét a ritmikus rész tölti ki), vagy nagyon hosszú (a nagyoknál szinte másfél óra). Ebben a részben is igyekszünk a tanulnivalót a gyakorlati oldaláról megközelíteni, „élővé” tenni, elkerülni az automatikus magolást, rögzítést. A harmadik egységben, a mesélési részben is – a ritmikus részhez hasonlóan – a lelkünkre „várunk”, neki ajándékozunk valamit. A gyerekek ilyenkor elcsendesednek, magukba fordulnak, és isszák, élük a tanár szavait, aki mesél (fejből!) vagy olvas, de mindenképpen „találkozik” a diákjaival. Itt nincs különbség felnőtt és gyerek között: egy történetyszál van, amelyben közösen „fürdünk”, amely megnyugtat, egygé kovácsol bennünket...

A főoktatás után szünet, majd az 50 perces szakórák követik egymást délig: nyelvek, művészetek, mozgás, illetve nagyobb osztályokban már vannak ún. „gyakorló órák”, amelyek célja a főoktatás tananyagának elmélyítése.

Tanárként gyakran gondolok arra, hogy irigyelem a diákjaimat: ők ilyen környezetben, ilyen „megvilágításban” tanulhatnak, ahol a cél a megértés, a közös fölfedezés öröme, nem a fegyelem és a probléma-mentesség, mint annak idején, „az én időmben”. Ugyanakkor hálás vagyok, hogy most, ennyi idősen megtapasztalhatom azt, hogy milyen úgy tanítani, hogy hinni is tudok abban. Hiszem, látom, tapasztalom, élem az értelmét, a fontosságát. Úgy, hogy közben semmilyen „szerepet” nem kell eljátszanom: én lehetek, nem baj, ha hibázom, nem baj, ha nem tudok valamit. Mert a hangsúly nem az énen van, hanem az *együtt*ön: együtt kitaláljuk, megbeszéljük, megkeressük, fölfedezzük, megoldjuk...

O. J.: Milyen visszajelzéseket kaptok a gyerekektől és szülőktől az iskolával kapcsolatosan?

B. E.: Kissé közhelyszámba megy ugyan, de jobban talán nem is lehet elmondani: a Waldorf iskola a gyerek – szülő – tanár hármására épül. Ha bármelyik meggyengül, ha elfogy a bizalom, a kommunikáció, akkor az nagyon megnehezíti a további együttműködést. Ez természetesen bármilyen más iskolára igaz, nálunk mégis fokozott figyelmet igényel a szülővel való munka. Mert alternatívába járattni a gyereket nem könnyű. ☺ Ha meg is vagy győződve arról, hogy itt van a helye, néha megbicsaklik ez a hit, elbizonytalanodsz, amikor azt látod, hogy már másodikos, és még csak most kezd olvasgatni, noha a szomszéd kislány már előkészítő végén olvasott... Nálunk minden lassabban történik, a szövegértés, olvasás kialakulása három évre terjed ki: apró lépésekkel, sok mesével, képpel segíti a tanulást, a biztos rögzülést. Várni nehéz. Olyan világban élünk, amelyben minden most történik, azonnal, operatíván, gyorsan. Emiatt nehéz várni. Nehéz a nagy-szülőknél magyarázni – akik más rendhez vannak szokva –, hogy miért jó az, ahogyan

történik valami, nehéz barátok csodálkozó szemébe mondani: Nem azért jár Waldorf iskolába a gyerekem, mert valami baj van vele... Éppen ezért a szülőkkal való munka szerkesztését teszi ki az életünknek. Igyekszünk segíteni őket, kitartásra biztatni, újra és újra megerősíteni abban, hogy megéri várni. Mert harmadikban már könyveket fog olvasni, jókedvvel, könnyedén, fejből fog számolni, kísérletezni fog, megmarad az érdeklődése, nem fásul bele, nem fárad bele, kíváncsi, érdeklődő marad.

Ebben a segítségben a legfontosabb talán az elbizonytalanodás megelőzése. Fontos az állandó visszajelzés: ez mindig megnyugtató a szülőket. Ilyenek az egy-egy tanulási tömb végén szervezett epocha-zárók, nyílt napok, amelyek során betekintést nyerhetnek abba, hogy mit is tanultak a gyerekek. A rendszeres szülői estek, amelyek során az osztály helyzetéről esik szó, az általános problémákról (például a telefonhasználatról), valamint az egyéni beszélgetések, amelyek során a szülők a saját gyerekükről beszélhetnek a tanítóval, tanárral.

Írásbeli visszajelzések is vannak: a félév, év végén kapott leíró jellegű bizonyítványok, amelyekben a gyerekek önmagához mért kognitív, szociális, érzelmi fejlődésére derül fény.

Ennek ellenére az a tapasztalatunk, hogy a szülők társasága igen megoszlik: van egy kis mag, aki tudatosan hozta ide a gyerekeit, ismeri a Waldorf-pedagógia jellegzetességeit, és ezekkel egyetért. Ők a támogató, segítő része az iskolának, akik mindig ott vannak, mindenben lehet rájuk számítani, akik az iskola ügyét a sajátjuknak érzik. És van a másik réteg, aki nem sokat tud a Waldorf-pedagógiáról, de megtetszettek neki a termek, az udvar, vagy éppen közel lakik. Az évek során ezekkel a szülőkkal igen nehéz a munka,

hiszen menet közben derül ki, hogy vannak dolgok, amikről nem tudtak, és nem tudnak vele egyetérteni. Ennek a jelenségnek a kiküszöbölése érdekében nagyon alapos felvételi beszélgetéseket, tájékoztatókat tartunk, de sajnos úgy tűnik, ez nem elég: mindig akad valaki, aki – például – első osztályban megbotránkozik azon, hogy a fiúknak is kell kötni. Nem régen tanítok ebben az iskolában, de úgy gondolom, hogy kis odafigyeléssel, türelemmel ezek a szülők terelgethetők, „meggyőzhetőek” – főleg kisebb osztályokban. Nagyobb osztályokban, a nyolcadik osztályos vizsga miatt kicsit nagyobb a stressz, az elbizonytalanodás a szülők részéről, de hála Istennek, eddig mindig derekasan helytálltak a gyerekek.

A gyerekek visszajelzése pedig, azt hiszem, általánosan egy mondatba sűrítendő: Ez a legjobb iskola a világon! Nem egyszer kaptam ezt válaszként különböző korosztályú gyerektől... Azt hiszem, ez a legfontosabb!

O. J.: És a tanár miért szeret ebbe az iskolába járni?

B. E.: Röviden mondom: leginkább azért az egymásra figyelésért, ami a gyerek – szülő – tanár hármásra jellemző.

O. J.: Amint arról már szó esett, a következő tanévtől a líceumi tagozat indítását is tervezték. Mi hívta életre ezt? Hol áll most a szervezőmunka?

L. Á.: Az elmúlt két évben nagyon sokat foglalkoztunk a tanári kar szintjén a líceum kérdésével. Szülőkkel beszélgettünk, tanácskoztunk az ország többi Waldorf-líceumának képviselőivel, odafigyeltünk a magyarországi tapasztalatokra, végigjártuk a tanfelügye-

lőségi útvesztőket... Két dolog vált teljesen világossá mostanra: a Waldorf tényleg akkor igazi, ha óvodától érettségiig végigkísérheti a gyermekek útját. Meg lehet szakítani, persze, óvoda után is, IV. osztály után is, VIII. végén is... De az igazi, amiért tényleg érdemes: érettségi után, „szabadságban elengedni” a fiatalokat, ahogy az elcsépelten is szép steineri mottó is mondja. A másik pedig: a kis gyermeklétszám miatt (soha nem lesznek konstans módon, évről évre 25 feletti osztálylétszámaink!) a tanfelügyelőség nem engedélyez állami IX. osztályt.

Staharoczký Vera: Már elindítottuk a líceum jogi háttérét adó, az engedélyeztetési folyamatot végigvivő új egyesület létrehozását. Ezzel párhuzamosan dolgozunk egy ismertető anyagon, amellyel városszinten népszerűsíteni tudjuk a kezdeményezésünket, hiszen saját diákjaink mellé néhány külsős diák jelentkezésére is számítunk. A tanári kar véglegesítése is sürgős, a hiányzó egy-két szakra új munkatársakat fogunk keresni. Igen, a kilencedik osztály indítása most a legégetőbb és legizgalmasabb tervünk, amely már jó és biztos úton halad.

O. J.: Úgy tudom, a Waldorf-pedagógiával ismerkedni kívánó pedagógusok részére szervezett több modulos képzéssor is folytatódik...

S. V.: Szeretnénk folytatni a néhány éve elkezdett alapozó képzésünket, amelyre egyre nagyobb az igény országszerte. Évről-évre gyarapodó létszámmal (idén már hatvan érdeklődő jelentkezésével) indítjuk ezt a képzést, ahová jövőre Waldorf-pedagógusok, nyitni-újítani szándékozó tanítók, érdeklődő szülők jönnek az egész ország területéről, és amely egyfajta alapot ad a Waldorf-úton járni szándékozóknak.